

Perhosorkidean hoito

Kasvin valinta

Tietenkin haluat lisää perhosorkideoita. Väri- ja kokovalikoimaa riittää nykyisin kymmeniä tuhansia. Ostaessasi tarkista, että kasvin lehdet ovat napakat ja ennen kaikkea, että sen juuret ovat kunnossa. Perhosorkideat myydään yleensä läpinäkyvissä ruukuissa, mikä helpottaa juurien tarkastamista. Juurien tulee olla pulleat, kirkkaan vihreät tai hopean harmaat. Pintajuuret ("ilmajuuret") voivat olla hieman kurtussakin. Vältä kuitenkin kasveja, joiden alusta on selvästi ollut kuivana pitkän aikaa tai joiden juuret ovat ruskeita, ehkä mädäntyneen oloisia. Hieman nupuiset kukat kestävät pidempään.

Kun kuljetat orkideat kotiin, vältä vetoa. Muista erityisesti talvella, että kyseessä on tropiikin kasvi, tosin tässä tapauksessa kasvihuoneessa elämänsä viettänyt. Se ei kestä viileää ilmaa, joka saa nuput putoamaan ja pahimmassa tapauksessa koko kasvin paleltumaan. Älä osta perhosorkideaa, jota kukkakauppa on pitänyt ulkona alle 15 asteen lämpötilassa.

Paikka kotona

Perhosorkidea tarvitsee hieman enemmän valoa kuin tavallinen viherkasvi, mutta suoraan auringonpaisteeseen sitä ei pidä laittaa. Lyhyestä suorasta aamu- tai ilta-auringosta ei ole haittaa. Hyvä valinta on itä- tai länsi-ikkuna, johon tulee runsas hajavallo. Älä siirtele kasvia turhaan paikasta toiseen tai kääntelee, se haittaa kasvin viihtymistä ja hidastaa uuden kukinnan alkamista. Normaali 20 – 23 asteteen huonelämpö on perhosorkidealle sopiva. Ammattikasvattajat pitävät taimivaiheen perhosorkideat kasvun nopeuttamiseksi 27 – 32 asteen lämpötilassa, mutta näin korkeassa lämpötilassa ne eivät kuki.

Lämmin alusta on eduksi viihtymiselle. Vetoa perhosorkidea ei siedä. Tarkista, että lähettyvillä ei ole etyleenin lähteitä kuten omenia tai banaaneja. Myös joulukuusi saattaa olla kohtalokas, samoin huoneessa oleva suolalamppu. Kukinta loppuu parissa päivässä näihin tuoksuihin.

Ole varovainen, jos viet perhosorkidean kesällä ulos. Vaikka sopivan varjoisassa ja lämpöisessä paikassa syksyllä voikin odottaa runsas kukinta, todennäköisempää on, että trooppinen kasvi ei kestä kesän viileitä öitä. Suora aurinko polttaa sisätiloihin tottuneet lehdet muutamassa minuutissa.

Kastelu

Perhosorkidea kestää melko hyvin kuivuutta, sillä se kykenee varastoimaan jonkin verran vettä lehtiinsä ja juuriinsa. Varsinainen juuri on ohut säie paksun ja vettä imevän juuripurjeen sisällä. Kastelun idea on kyllästää tämä juuripurje vedellä. Läpinäkyvä ruukku helpottaa tilanteen arviointia.

Kuiva juuri on hopean harmaa, ja itsensä vettä täyteen imenyt juuri on kirkkaan vihreä. Odota kunnes juuret hopeoituvat. Upota sitten koko ruukku muutamiksi minuuteiksi kädenlämpöiseen veteen ja odota kunnes vesi on imeytynyt juuriin ja niiden väri on muuttunut jälleen vihreäksi. Kasvi ei kärsi, vaikka unohtaisit sen tunniksikin veteen. Voit kastella myös päältäpäin kannusta vettä kaatamalla, mutta on parempi kastella kerralla kunnolla ja antaa alustan sitten kuivahtaa. Jos ruukku ei ole läpinäkyvä, opettele tunnistamaan kastelutarve ruukun painosta.

Hopean väriset kuivat juuret yläkuvassa ja kastellut juuret alakuvassa

Normaali kasteluväli vaihtelee viikosta kahteen. Katso sopiva aika kuitenkin juurista eikä kalenterista. Siihen vaikuttavat mm. huonelämpötila, valon määrä, purkin koko ja kasvualustan tiiviys. Liian harva kastelutahti on yleensä parempi kuin liian tiheä. Liiallinen kastelu on yleisin tapa tuhota perhosorkidea, sillä se johtaa melko nopeasti juurten tuhoutumiseen. Suomalainen hanavesi on hyvälaatuista, joten sadeveden kerääminen tai lumien sulattelu on harvoin tarpeen. Perhosorkidea kestää hyvin sen kalkkimäärän, jonka vesijohtolaitokset lisäävät putkistoon. Veden seisottamisesta ei ole hyötyä.

Perhosorkideoita ei tarvitse sumutella. Kaikkein kuivimpana talviaikana siitä saattaa olla hyötyä, mutta varo, ettei vettä jää lehtiruusukkeeseen. Tämä mädännyttä herkästi uuden lehtiverson. Haihduttavasta vesiastiasta kasvien alapuolella saattaa olla hieman apua kuivana talviaikana, varsinkin jos alla on hohkaava läpöpatteri.

Lannoitus

Orkideat kasvavat yleensä hitaasti ja ne ovat sopeutuneet hyvin ravintoköyhiin ympäristöihin. Kun aineenvaihdunta on hidasta, pitää lannoituksenkin olla mietoa. Kaupoissa on myytävänä erityisiä orkideoille tarkoitettuja lannoitteita, joita voit antaa ohjeen mukaan silloin kun orkidea on selvästi kasvussa. Tämän näkee lehtikasvusta tai juurten päiden väristä.

Turvallisinta on laimentaa lannoiteannosta vielä siitä mitä ohjeessa sanotaan. Liiallisen lannoituksen seurauksena lehtiin tulee epämuodostumia tai lehden kärjet ruskettuvat. On olemassa myös kastelulannoitteita (esim. RainMix), joita käytetään läpi vuoden jokaisella kastelukerralla, ellei orkidea ei ole lepotilassa. Lepotila tarkoittaa, että orkidea ei kuki, eikä siinä näy lehti- tai juurikasvua. Kukkivaa orkideaa ei kannata lannoittaa. Se saattaa vaihtaa kukkimismoodin lehtien ja juurten kasvattamiseen, mutta tosin tällaisesta ei ole pitävää näyttöä.

Kasvualusta

Perhosorkideat ovat enimmäkseen epifyyttejä eli päällyskasveja. Ne kasvavat puiden oksanhangoissa ja niiden juuret kulkevat pitkin runkoa tai hautautuvat kevyesti vähäiseen lehtikompostiin. Luonnossa lyhyt sadekuuro kastelee juuret, jotka hetken päästä ne ovat taas kuivat.

Kaupasta ostettu orkidea on viettänyt purkissaan pari – kolme vuotta. Se voi hyvin olla samassa purkissa ainakin kukinnan loppuun. Sitten kun kasvualusta alkaa maata ja kasvi ei kuki, ja mahdollisesti vielä kasvattaa paljon juurirönsyjä, on aika vaihtaa alusta.

Kasvualustan tärkein ominaisuus on sen ilmavuus. Jos se menetetään, juuret mätänevät. Perhosorkidean juuret kasvavat usein myös ruukun ulkopuolelle, mutta niitä ei silti pidä poistaa. Jos ruukusta ulos kasvavia juuria alkaa olla kovin runsaasti, kasvualustassa on luultavasti jotain vikaa, jolloin orkidea alkaa etsiä ympäristöstään otollisempia paikkoja. Koska perhosorkidean juuret kasvavat luonnossa enimmäkseen paljaana, ne eivät viihdy erityisen hyvin pimeässä ruukussa, vaan saattavat pyrkiä sieltä ulos. Suojaruukun käyttäminen ei kuitenkaan ole virhe.

Vanhetessaan kasvualusta tiivistyy, eikä ilma siinä enää kierrä. Vaihda tiivistynyt alusta uuteen. Käyttökelpoinen sekoitus voi olla esimerkiksi sormenpään kokoisia männynkaarnan palasia, 20 % pitkäkuituista turvetta tai rahkasammalta kosteutta pidättämään sekä hieman hiiltä desinfiioimaan seosta. Valmiina ostettava orkideakasvualusta on sellaisenaan useinkin liian tiivistä. Hienojakoisin aines kannattaa seuloa pois. Jos otat kaarnan luonnosta (maanomistajan luvalla), kuumenna sitä varovasti uunissa sen verran, että mahdolliset eliöt kuolevat.

Maatunut kasvualusta on vaihdettava ilmavaan muutaman vuoden välein.

Tavallisimmin käytettyjä aineksia ovat männyn kaarna, puuhiili ja turve tai rahkasammal.

Kasvualustassa ei ole ravinteita. Sen tarkoitus on pitää kasvi pystyssä ja säännöstellä juurien kosteustasapainoa (koska meillä ei ole lämmintä sadekuuroa joka päivälle). Lähes mikä tahansa huonosti maatuva aines käy alustaksi, vaikkapa pesty isorakeinen lekasora tai jopa lasikuulat. Yksi mahdollinen menetelmä on käyttää semi-hydroa (semi hydroponics) eli lecasoraa, joka on kostea ruukun pohjalla olevan vesikerroksen vuoksi.

Orkideat semihydroassa: https://www.youtube.com/embed/LDaHhAy_5kg

Uudelleen istutettaessa kastele ensin juuret, jotta ne hieman nöyrtyvät. Poista sitten saksilla kuolleet juuret. Ne ovat ruskeita ja tuntuvat sormissa ontoilta. Ikävänä yllätyksenä juurten tyveltä saattaa löytyä taimivaiheessa paikalleen jätetty sammalpotti. Jos alusta ei ole päässyt kuivahtamaan riittävästi, hyvä osa juurista on saattanut tuhoutua. Poista sammalpotti ja pilaantuneet juuret.

Käytä niin ahdasta purkkia kuin mahdollista. Tarvittaessa tee ruukun kylkiin ilmareikiä. Älä käytä lasiruukkuja, sillä niiden ilmankierto on huono ja paksu lasi voi olla juuristolle varsinkin talvisin liian kylmä. Ruukun ei välttämättä tarvitse olla läpinäkyvä, joskin siitä on hyötyä juurten tilan seurannassa. Voit käyttää myös suojaruukkuja.

Kasvualustan vaihto käytännössä

Video: Perhosorkidean kasvualustan vaihto. Yhteistyössä Biolan Oy ja Suomen Orkideayhdistys ry
<https://youtu.be/XgH-Z1w6F70>

Uudelleen kukkiminen

Mukavalla ikkunapaikalla perhosorkidea kukkii aikanaan uudelleen. Ensimmäisen kerran kaupasta oston jälkeen siihen voi mennä hieman pidemmänkin aikaa, koska tuotantovaiheessa kukintaa on saatettu manipuloida, jotta se osuisi kaupallisesti sopivaan sesonkiin. Tämä häiritsee kasvin luonnollista rytmiä.

Tuotantopuutarhat nopeuttavat kukinnan alkamista laskemalla kasvatuslämpötilaa viidellä asteella neljäksi – viideksi viikkoa. Muutaman asteen yö- ja päivälämpötilojen vaihtelu ylipäättään edistää kukintaa ja kasvin hyvinvointia. Eräissä tutkimuksissa todettiin Phalaenopsiksen kasvavan nopeimmin 30/25C -asteen päivä/yö-lämpötilassa, mutta silloin mikään koeyksilöistä ei kukkinut. Paras kukintatulos saatiin yllättäen vaihtamalla yölämpötila

päivälämpötilaa korkeammaksi (20/25C, päivä/yö). Silloin kaikki yksilöt kukkivat. Perhosorkideat eivät yleensä kuki yli 25 asteen tasaisessa lämpötilassa.

Vähäisestä valosta ei ehkä riitä energiaa kukintaan, joten sitä on tarvittaessa lisättävä. Varsinkaan talvella kukinta ei onnistu ilman lisävaloa, vaan nuput kuivuvat kesken kaiken. Apuna voi käyttää tehokasta ledivaloa noin 60 cm etäisyydelle. Liian vähäisestä valosta kielivät tummat, pitkät ja kapeat lehdet ja liian runsaassa valossa lehdet vaalenevat ja niiden reunat saattavat punertua. Jos kukintaa ei kuulu, syynä voi olla myös liiallinen lannoitus – ei kannata ryhtyä suvun jatkamiseen, jos muutenkin elämä sujuu.

Matkapuhelimiin voi ladata lux-mittarisovellutuksia. Kalibroimattomina niiden antamat arvot voivat olla epäluotettavia, mutta jotain osviittaa niistä voi saada. Phalaenopsis viihtyy parhaiten 1500 – 2000 luxin valossa.

Loppuun kukkinut kukkavarsi kuihtuu pois. Perimästä riippuen se saattaa myös jäädä vihreäksi ja, jos päässä näkyy silmuja, nämä voivat avautua uusiksi nupuiksi. Jos varren päässä ei näy silmuja, mutta kukkavarsi ei näytä oireita kuihtumisestakaan, sen voi katkaista alimman kukkineen kukan alla olevan varsisilmun yläpuolelta. Jos hennot tehdä tämän ennen kuin kaikki kukat ovat kuihtuneet, tuloksena on varmemmin uusi kukkiva haarake vanhaan varteen.

Vinkki: leikkaa banaanin kuoresta postimerkin kokoinen kappale. Kiinnitä se kukkaklipsillä edellä kerrottuun tapaan katkaistun kukkavarren yläosan avautumattomien silmujen päälle, valkoinen puoli silmua kohden. Anna banaanin vaikuttaa kuusi tuntia ja ota se sitten pois. Viikon päästä laita samaan kohtaan tuore banaaninkuoren kappale ja pidä sitä jälleen kuusi tuntia. Toista tämä tarvittaessa vielä parina seuraavana viikkona odottaen, että silmu aktivoituu. Banaanin kuori sisältää runsaasti kaliumia, joka edistää kukintaa ja samalla se tarjoaa silmulle luonnollista kosteutta.

Lannoitteissa typpi (N) edistää lehtikasvua ja kalium (K) kukintaa. Kannattaa valita lannoite, jossa kaliumia on hieman enemmän kuin typpeä. Fosforia (P) tarvitaan näin vain pieni määrä.

Kukinnan jälkeen kukkavarteen saattaa kasvaa erityisesti lämpimissä oloissa lehdet ja pieni orkidean alku eli keiki. Voit jättää sen kiinni emokasviin tai jos haluat irrottaa sen omaksi kasvikseen, odota niin kauan, että juuret ovat ainakin sormenmittaisia.

Tuhoeläimet ja taudit

Isoista kauppapuutarhoista orkideat, etenkin perhosorkideat, saattavat saada seuralaisekseen villakilpiköitä (villakilpikirvoja). Ne ovat parin millin mittaisia valkoisia ja karvaisia otuksia. Lehdillä voi olla niiden jätöksenä tahmeaa nestettä ja oksanhangoissa pieniä 'villatuppoja', joissa poikaset elävät. Tarkista säännöllisesti lehtien alapinnat ja lehtihangat. Uuden kotiin tuodun orkidean muutaman viikon karanteeni on kannatettava toimenpide. Villakilpikät leviävät innokkaasti naapurikasveihin.

Aluksi kannattaa puhdistaa kasvi mekaanisesti. Kirkas, noin 20 prosenttinen alkoholi, johon on sekoitettu pari tippaa astianpesuainetta, on sumutettuna käypä torjuntakeino, mutta kertäkäsittely ei riitä. Neem-öljy on yksi kokeilemisen arvoinen luonnonmukainen torjuntakeino.

Villakilpiköiden torjuntaan on myynnissä useita kemiallisia aineita. Niillä joko sumutetaan lehdet tai torjunta-ainetta käytetään kasteluveden mukana. Puikkomuotoiset valmisteet eivät välttämättä ole kovin tehokkaita, koska kasvualusta ei ole kostea samalla tavoin kuin kukkamulta.

Turhan pieni annostus lisää vastustuskykyisen kannan syntymisen riskiä. Uusi käsittely tarvitaan useimmiten parin viikon välein, kunnes kilpikät ovat varmasti hävinneet.

Jos tilanne näyttää pahalta, koko kasvin lehtineen ja juurineen voi upottaa ilman kasvualustaa 10 minuutiksi veteen, jossa on Domestosta (klooripitoinen pesuaine) suhteessa desilitra kuuteen litraan vettä. Sen jälkeen hyvä huuhtelu ja istutus uuteen kasvualustaan. Perhosorkidea kestää tämän muuten hyvin, mutta sen kukille käsittely on liikaa.

Huonovointisen lehden alta voi paljastua valkoiseen paperiin pyyhkimällä punaista väriä, joka on merkki punkeista. Näiden torjuntaan voi kokeilla tavallisia hyönteissumutteita, mutta todennäköisesti punkit ovat kaivautuneet lehtien solukkoihin niin, että tarvitaan erityisiä torjunta-aineita.

Joskus lehdissä on ruskeita pieniä laikkuja. Ne voivat olla bakteeriperäisiä kylmän ja kostean ilman avittamia ilmiöitä. Kellertävät laikut tai täplät voivat syntyä lannoituksen ongelmista, kirvojen puremista tai ne ovat viruksen aiheuttamia. Virukset voivat siirtyä toisiin kasveihin, joten jos on syytä epäillä tartuntaa, vioittunut lehti on mieluummin poistettava terävällä veitsellä, joka desinfioidaan ennen ja jälkeen toimenpiteen. Ei ole myöskään liioiteltua tuhota virustartunnan saanut kasvi kokonaan, mieluummin polttamalla.

Jos varsinkin kasvussa olevissa lehdissä näkyy koloja, ne ovat todennäköisesti etanoiden aikaansaamia. Pidä ruukku vedessä niin kauan, että etanat kiipeävät kuiville. Puutarhaliikkeistä löytyy myös etanoille epäterveellisiä rakeita, joita voi sirotella kasvualustan pinnalle.

Mustat lehtien läikät ovat todennäköisesti merkkejä auringon poltosta. Paleltuminen aikaansaa velttoja, ruskeita lehtiä. Siihen voi riittää lajista riippuen jo alle 15 asteen lämpötila. Etenkin valkoisissa kukissa helposti näkyvät mustat pisteet ovat botrytis-bakteerin aikaansaannoksia. Tämä bakteeri viihtyy viileässä ja kosteassa, paikallaan pysyvässä ilmassa.

Kuivuneen perhosorkidean elvyttäminen

Joskus eteen tulee perhosorkidea, jonka lehdet ovat kuivumisen takia aivan uurteiset ja veltot. Orkideat ovat kuitenkin hyvin elinvoimaisia. Tällaisen perhosen juuret kannattaa upottaa veteen ja pitää siinä hyvässä hajavalossa useita päiviä, kunnes lehdet ovat jälleen napakoita.

Aivan lehdetönkin perhosorkidea voi lähteä uuteen kasvuun pelkistä juurista tai juureton orkidea pelkistä lehdistä. Silloin alustana voi käyttää hyvin ilmavaa ja löyhää (rahka)sammalta, joka on kosteaa, mutta ei märkää. Sammal pysyy sopivan kosteana, jos sen alla on vedessä isoja hiilen kappaleita.

Aivan terveen perhosorkidean alimmat lehdet kuivuvat ja kellastuvat aikanaan yksi toisensa jälkeen. Tämä on täysin normaalia. Jos lehdissä näkyy bakteerivioittumia, paleltumia tai auringon polttamia alueita, lehti kannatta poistaa desinfioiduilla saksilla tai veitsellä. Leikkuupinnan voi desinfioida käyttäen kaneli- tai kurkumajauhetta tai jopa hammastahnaa.

Lisää tietoa perhosorkideoista

Phalaenopsis on yksi yli tuhannesta orkideasuvusta. Siihen kuuluu noin 70 luonnonlajia, joista kotiin jalostetut perhosorkideat on risteytetty. Lisätietoa perhosorkideoiden luonnonlajeista löytyy mm. [täältä](#). Varsinkin luonnonlajien primääriristeyksille löytyy yleensä rekisteröity nimi.

Kaikkiaan orkidealajeja on yli 28 000. Ne nimetään usein maailman levinneimmäksi kasvilajistoksi. Kun perhosorkideoiden jälkeen haluat laajentaa harrastusta, kannattaa aluksi tutustua vaikkapa venuksenkenkiin (*Paphiopedilum*) tai moniin Cambria- tai Orchid mix -kauppanimellä myytäviin, kotioloihin jalostettuihin orkidearisteyksiin. Yli sadan muun orkidealajin kuvaukset ja hoito-ohjeet löydät yhdistyksennettisivujen Hoito-ohjeita -menun alta tai suoraan [tästä linkistä](#).

Teksti: Ari Matikka

Kuvat: Olavi Niemi

Copyright: Suomen orkideayhdistys ry – Finlands Orkidéförening rf

Jos jokin seikka jäi askarruttamaan, voi ottaa yhteyttä ja kysyä lisää osoitteella ari.matikka@suomenorkideayhdistys.fi Samalla saamme tietoa, miten tätä ohjeistusta voi kehittää.